

Aquesta obra sorgeix de les activitats científiques del Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals 'Espai, Poder i Cultura' (2014SGR630) i aporta a la comunitat científica una selecció dels resultats dels següents projectes de recerca: *Surgimiento y desarrollo de las sociedades urbanas al norte y al sur de los Pirineos (siglos XIII-XIV)* (HF2002-0068); *Acció Integrada entre les Universitats de Lleida i de Savoie-Chambéry-Annecy* (ACI2003-15); *Los espacios de poder en las villas mediterráneas durante la baja edad media* (HF2006-0205); *Los espacios de poder en las ciudades del arco mediterráneo. La Corona de Aragón y las repúblicas toscanas (siglos XII-XV)* (HF2007-0068); i *Medieval footprints in English and Catalan culture* (2010PBR.00018). Les conclusions conjuntes s'han assolit dins del marc del projecte de recerca *Expresividad, sentimientos y emoción (siglos XII-XV)* (HAR2016-75028-P).

© dels articles: els seus autors, 2018
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2018
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: juliol de 2018
ISBN: 978-84-9975-988-3
DL L 438-2018
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L

« imprès a lleida »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

SUMARI

<i>Pròleg: Ciutat medieval i renovació historiogràfica</i> , Flocel Sabaté.....	7
<i>L'oligarchie urbaine et la ville islamique de Lleida</i> , Jesús Brufal Sucarrat.....	17
<i>Sobre l'origen i la formació de les places, o mercadals, a la Catalunya medieval. Alguns exemples de la Catalunya de ponent</i> , Francesc Fité Llevot	41
<i>Los espacios y conflictos de poder en Tarragona</i> , Maria Bonet Donato	83
<i>La comuna idealitzada i rebutjada a la Catalunya baixmedieval</i> , Flocel Sabaté	123
<i>Poder, mercat i espai urbà a València entre els segles XIII i XV</i> , David Igual Luis.....	155
<i>Santa María de Montblanc. La iglesia, núcleo de la sociedad urbana medieval</i> , Emma Liaño Martínez	189
<i>Ad perpetuam memoriam. Poder, capelles i famílies a l'antiga catedral de Lleida (segles XIII-XV)</i> , Alberto Velasco - Francesc Fité Llevot	253
<i>La profezia come vettore di opposizione politica: il caso di Domenica da Paradiso di Firenze (1473-1553)</i> , Isabella Gagliardi	309
<i>Cancelleria i cultura: a propòsit de la proposició del rei Martí I a les corts de Perpinyà, 1406</i> , Isabel Grifoll	329
<i>Cultura clàssica a la ciutat medieval: notes sobre els hipotextos grecolatins antics a la Commedia del Dant (Inferno, XVII-XVIII)</i> , Josep Antoni Clua Serena	399

CIUTAT MEDIEVAL I RENOVACIÓ HISTORIOGRÀFICA

FLOCEL SABATÉ

Universitat de Lleida

Des que l'edat mitjana ha esdevingut objecte d'estudi, el món urbà hi ha ocupat un lloc destacat. Això mateix n'ha pogut enterbolir una correcta interpretació, en condicionar-ne les interpretacions. Hi calia, doncs, una renovació historiogràfica, que aportés vectors nous, com la perspectiva regional o l'encaix del poder, mitjançant els quals es pogués afinar la perspectiva a fi d'apropar-se a la realitat històrica sense cap altra eina interpretativa que les emanades de les pròpies fonts històriques.

1. IDEALITZACIONS I DISTORSIONS

Un segle XIX eufòricament conduït per la burgesia podia fer poc menys que projectar la pròpia noció de progrés en el paper que haurien jugat els homòlegs medievals. *L'Histoire est la chose importante, l'occupation capitale du siècle*, proclamava Victor Schoelcher el 1835,¹ cosa que permetia justificar el progrés amb unes arrels que catapulten el futur.² El progrés havia permès maltractar els records del passat, fossin documents³ o monuments,⁴ però certament els pilots —en general burgesos— del progrés en el segle XIX podien trobar a l'edat mitjana les arrels tant dels aglutinadors nacionals⁵ com del guiatge adient per part de la gent

1. Marie-Claude CHAUDONNERET, "Peinture et histoire dans les années 1820-1830", *L'Histoire au musée*, Actes Sud, Arles, 2004, p. 127.

2. Karl LÖWITZ, *El sentido de la historia*, Aguilar, Madrid, 1968, p. 134-138.

3. Pierre SANTONI, "La Revolution française, les archives et la 'théorie mimétique'", *Identity and loss of historical memory. The destruction of archives*, Igor FILIPPOV, Flocel SABATÉ (EDS.), Peter Lang, Berna, 2017, p. 93-97.

4. Sophie JUGIE, Judih KAGAN, Michel HUYNH, *La chartreuse de Champmol et le Puits de Moïse*, Monum, Éditions du patrimoine, Paris, 2004, p. 15-16.

5. Anne-Marie THIESSE, *La création des identités nationales. Europe XVIIIe-XIXe siècle*, Seuil, Paris, p. 67-103.

de les ciutats. A Catalunya ja els autors del segle XVIII, en cercar la prosperitat de la Catalunya medieval, la trobaven en les actituds dels ciutadans de Barcelona —*las buenas costumbres, loables usos y gobierno de los antiguas barceloneses* escrivia Antoni de Capmany⁶— i les seves activitats econòmiques, tal com descrivia Jaume Caresmar: *cuán florenciente fue la aplicación e industria, el comercio y la popularidad de Barcelona desde el siglo XIII hasta el XIV, como pudieron los reyes tomar las gloriosas empresas que hicieron en la España, Francia, Italia y Grecia*.⁷

El relat del sorgiment de les llibertats municipals a l'edat mitjana en dura lluita contra l'opressió senyorial, en uns casos nobiliària i en altres eclesiàstica, fou assumit amb contundència a tota l'Europa del segle XIX. François Guizot n'establia un lligam directe amb el moviment revolucionari que ha donat llum a la societat contemporània, perquè la societat burgesa imposada a la revolució de 1789 seria filla directa del moviment comunal del segle XII:

*Nul doute que le tiers état de 1789 ne fût, politiquement parlant, le descendant et l'héritier des communes du XIIe siècle. Cette nation si hautaine, si ambitieuse, qui élève ses prétentions si haut, qui proclame sa souveraineté avec tant d'éclat, qui prétend non-seulement se régénérer, se gouverner elle-même, mais gouverner et régénérer le monde, cette nation descend incontestablement, en grande partie du moins, de ces communes qui se révoltaient au XIIe siècle, assez obscurément, quoique avec beaucoup de courage, dans l'unique but d'échapper, dans quelques coins du territoire, à l'obscur tyrannie de quelques seigneurs.*⁸

La comuna, com escrivia Achille Luchaire el 1890, va ser *un mouvement merveilleux, d'émancipation qui donna la liberté aux serfs, créa les bourgeoises privilégiées et les communes indépendantes*.⁹ Sota aquests paràmetres, ningú no dubtava en el segle XIX que les ciutats medievals eren illes de llibertat i democràcia en un oceà de servitud.¹⁰ El progrés seria un recorregut amb les fites definides per les ciutats medievals a mesura que, mitjançant el seu saber i les seves activitats, aconseguien allunyar-se de

6. ANTONI DE CAPMANY, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, ed. Carme BATLLE, Cámara Oficial de Comercio y Navegación de Barcelona, Barcelona, 1963, vol. 2, p. 814.

7. JAUME CARESMAR, *Carta al barón de La Linde*, ed. Joan MERCADER, Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, Igualada, 1979, p. 61; JUNTA DE COMERÇ DE BARCELONA, *Discurso sobre la agricultura, comercio e industria del Principado de Cataluña (1780)*, ed. Ernest LLUCH, Editorial Alta Fulla, Barcelona, 1997, p. 163.

8. FRANÇOIS GUIZOT, *Histoire de la civilisation en Europe depuis la chute de l'Empire romain*, Didier et Compagnie, librairies-éditeurs, Paris, 1863, p. 194.

9. ACHILLE LUCHAIRE, *Les communes françaises à l'époque des Capétiens directs*, Hachette, Paris, 1890, p. 3.

10. DENIS MENJOT, "Le mouvement des libertés dans les villes de l'Occident médiéval", *Belfort 1307: L'éveil à la Liberté. Actes du Colloque de Belfort 19-21 octobre 2006*, Ville de Belfort, Belfort, 2007, p. 9.

l'endarreriment identificat amb la noblesa feudal, tal com descrivia Torras i Bages pel cas català:

És indubtable que la importància que prengueren les classes populars, que l'ennobliment de tota indústria fins la més humil, que la instrucció que les dites classes adquiriren primer a Barcelona i a son exemple i influx en les altres poblacions i territoris de què ella és comuna mare, ofegaren l'aristocràcia feudal, que era inferior a la classe mercantil i industrial en riqueses, en il·lustració, en regularitat de costums, en activitat: en una paraula, en potència social. Era, en realitat, una classe progressiva, assimiladora com tot ser que vol viure i anar creixent.¹¹

Eren els municipis els qui guiaven el progrés, en detriment dels nobles feudals. Joan Segura, a inicis del segle XX, ho expressava ben gràficament: “axís la estrella dels barons s’anava eclipsant, mentres la dels reys y dels municipis reynals crexia en esplendor”.¹² Per això, es pot establir una continuïtat entre els impulsors del governs municipals al segle XII i el règim parlamentari del segle XIX, com no dubta a fer Pirenne quan, explicant els moviments municipalistes del segle XII conclou *que soit de bon gré, soit de force, les revendications de la bourgeoisie triomphent partout, comme le régime parlementaire triomphera partout, dans l’Europe du XIXe siècle*.¹³

La introducció i consolidació en el segle XX, de paradigmes d’anàlisi materialistes, amb una forta atenció per l’economia,¹⁴ pretenien assolir marcs de comprensió més globals de la societat humana —*el análisis de la evolución de la economía (...) refiriéndose a la subsistencia humana su campo de estudio abarca la totalidad de los hombres, por lo que resulta más ‘social’ que las historias de la política o la cultura*—, per bé que aviat es perceberen dificultats i desviacions arran de centrar-se més en l’objecte que en el subjecte humà¹⁵ o d’atendre, en qualsevol cas, més les col·lectivitats que no pas els individus.¹⁶ Les perspectives d’estudi des de l’economia sobretot contribuïren a consolidar unes especialitzacions que segmentaren

11. Josep TORRAS I BAGES, *La tradició catalana*, Editorial Selecta, Barcelona, 1966, p. 147-148.

12. Joan SEGURA, *Història d’Igualada*, Els llibres de l’Ateneu Igualadí-Serppac, Igualada, 1978, vol. 1, p. 130.

13. Henri PIRENNE, *Histoire de l’Europe des invasions au XVIe siècle*, Alcan-Nouvelle Société d’Éditions, Paris-Brussel·les, 1936, p. 163.

14. Pelai PAGÈS, *Introducción a la Historia. Epistemología, teoría y problemas de método en los estudios históricos*, Barcanova, Barcelona, 1983, p. 173-205.

15. José FONTANA, *La historia*, Salvat editores, Barcelona, 1973, p. 47.

16. Jaume AURELL, *La escritura de la memoria. De los positivismos a los postmodernismos*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2005, p. 80-81.

amb contundència el quefer dels historiadors, quartejat destacadament, pel que ens afecta, entre especialistes en història agrària i en història urbana.

La segmentació de la historiografia, durant gran part del segle XX, imposava límits als horitzons d'excel·lents treballs de recerca, perquè per un costat, el rural, s'analitzaven les condicions de les tinences senyorials, mentre per l'altra, l'urbà, s'anava penetrant en les diferents facetes de la vida de les viles i ciutats. Aquesta dicotomia s'afegia a la dificultat per copsar les estructures de poder baixmedievals, les quals, en realitat, eren fruit d'encaixos policèntrics compartits entre els diversos agents i detentors d'algun tipus de poder, en diferents nivells i posicions.

El coneixement de la societat, activitats i articulació institucional de les viles i ciutats medievals a tot Europa es disparà exponencialment gràcies a un intens clima de recerca, de manera molt destacada al llarg de la segona meitat del segle XX. L'exploració d'arxius molt rics, les anàlisis que combinaven tota mena de fonts i el seguiment de perspectives comparatives permeteren assolir cotes ben elevades de coneixement. Els nous escenaris de la política científica d'aleshores esdevenien un incentiu per al treball. Grups de recerca, associacions científiques a nivell europeu, el desenvolupament de projectes de recerca i la successió de trobades científiques generalistes o especialitzades contribuïren poderosament a aconseguir un avenç en els coneixements i fins i tot a establir nous paradigmes en el coneixement del passat medieval urbà.

Curiosament, aquestes potents vies de recerca en part continuaren arrossegant ancoratges explicatius fortament lligats als punts inicials, situats en les interpretacions del segle XIX. La divulgació, en tractar de subratllar els punts axials mancats de matisos, sovint mostrava encara més descarnadament aquestes continuïtats. Afortunadament la revisió de tota la tasca de l'historiador encetada a finals del segle XX inclogué també aquests vessants dins de la reflexió, perquè al cap i al fi s'obrí un replantejament crític de les vies interpretatives, les metodologies, les perspectives i les eines emprades.

2. VIES I EINES DE RENOVACIÓ

El fet que la història de les ciutats hagi estat sempre atractiva ha permès a Jean Schneider valorar que gairebé des del segle XVII cadascú

hi ha projectat les seves preocupacions,¹⁷ cosa en realitat positiva en poder així tocar tots els vessants: *chaque génération a projeté dans cette recherche ses préoccupations, suscitant des discussions qui ont éclairé les phases de cette histoire*.¹⁸ També es cert que els llargs recorreguts sempre incorporen polsim al caminant, raó per la que es pot afegir que cada etapa en aquesta llarga contribució també ha llegat explicacions i interpretacions a voltes de manera més repetitiva que reflexiva.

Va caldre que a mitjans de la penúltima dècada del segle XX la *Société des Historiens Médiévistes de l'Enseignement Supérieur* dedicqués el seu congrés anual a posar en comú les recerques sobre *les origines des libertés urbaines*¹⁹ per deixar assentades explicacions sobre els orígens de les articulacions municipals definitivament allunyades de paràmetres tradicionals, i més centrades en l'evolució d'aspectes com el moviment de pau o la funció de la fiscalitat.²⁰ Aquestes són explicacions concordants amb nous estudis encetats a la sortida del segle XX a Catalunya, atents a les necessitats derivades de la relació fiscal amb el sobirà²¹ i a l'encaix dels poders emergents en ciutats noves com Lleida.²²

Alhora, que la ciutat no es pot entendre en si mateixa sinó que cal inserir-la dins d'un marc social i territorial ja ho havien apuntat estudis com el d'Yves Barel, que el 1975 demanava passar de la interpretació de l'entitat urbana a l'anàlisi de sistemes urbans.²³ Més enllà de la proposta en si mateixa, el plantejament obliga a valorar la ciutat com un marc

17. *Depuis la naissance de l'érudition historique, au XVIIe siècle, le passé des villes a pris une place importante dans les recherches, mais pour des raisons diverses, selon les générations: patriotisme local de ceux que l'on appelait les antiquaires, opposition à l'emprise croissante de l'Administration que l'on souhaite limiter par les corps intermédiaires, plus tard par la décentralisation, recherches des racines du libéralisme bourgeois, préfiguré dans les Mouvements du Tiers-État, des origines du capitalisme moderne et de la lutte des classes, es antécédents du mouvement ouvrier*, Jean SCHNEIDER, "Libertés, franchises, communes: les origines. Aspects d'une mutation", *Les Origines des Libertés Urbaine. Actes du XVI Congrès des Historiens Médiévistes de l'Enseignement Supérieur (Rouen 7-8 Juin 1985)*, Publications de l'Université de Rouen, Rouen, 1990, p. 7.

18. Jean SCHNEIDER, "Libertés, franchises, communes: les origines"... p. 7.

19. *Les Origines des Libertés Urbaine. Actes du XVI Congrès des Historiens Médiévistes de l'Enseignement Supérieur (Rouen 7-8 Juin 1985)*, Publications de l'Université de Rouen, Rouen, 1990.

20. De manera ben explícita: Elisabeth MAGNOU-NORTIER, "À l'origine de l'essor urbain et villageois: le rôle de la fiscalité et de la paix (IXe-XIIe s.)", *Les Origines des Libertés Urbaine. Actes du XVI Congrès des Historiens Médiévistes de l'Enseignement Supérieur (Rouen 7-8 Juin 1985)*, Publications de l'Université de Rouen, Rouen, 1990, p. 143-162.

21. Max TURULL, "'Universitas', 'commune', 'consilium': Sur le rôle de la fiscalité dans la naissance et le développement du Conseil (Catalogne, XIIe-XIVe siècles)", *Excerptiones iuris: Studies in Honor of André Gouron*, Bernard DURAND, Laurent MAYALI (eds.), The Robbins Collection, Berkeley, 2000, p. 637-677.

22. Flocel SABATÉ, *Història de Lleida. Alta edat mitjana*, Pagès editors, Lleida, 2003, p. 355-366.

23. Yves BAREL, *La ciudad medieval. Sistema social - Sistema urbano*, Instituto de Estudios de Administración Local, Madrid, 1981.

d'encaix d'estímuls ben diversos provinents d'àmbits allunyats i més complementaris que no pas podria inicialment semblar.

Aquestes vies de renovació apunten vers unes innovacions més de caire conceptual que no pas metodològic. És a dir, en el marc de l'anomenada crisi de la història,²⁴ més enllà de la revisió de l'eina interpretatiu i del pes de les ideologies, calia prospectar determinats conceptes a fi que esdevinguessin noves perspectives de recerca, podent així actuar com a veritables vectors revulsius per a la investigació. A parer meu, dos eixos de cabdal importància per exercir aquesta funció són la regió i el poder.

A l'edat mitjana no hi ha municipi sense regió. Intentar interpretar la ciutat en si mateixa, al marge del seu entorn territorial, ha estat un dels grans factors distorsionadors. Des del primer moment, en els segles XI i XII, les emergents elits han invertit els seus guanys en el valor segur, la terra, situada sobre el mateix entorn poblat per habitants que perceben la ciutat com el seu centre de serveis.²⁵ El creixement i l'evolució de la ciutat sempre ha anat unit a una regió, sobretot perquè els vincles socials i econòmics establerts aviat tracten d'assolir algun tipus de reflex institucional i formal. Així, la història de la ciutat medieval sols es pot entendre des d'una perspectiva regional, a manera de municipi i regió, com exposàvem el 1997 per al cas català.²⁶

Alhora l'interior urbà va molt més enllà d'un simple encaix d'estaments, mans i ètnies.²⁷ El desenvolupament econòmic que s'hi produeix coincideix amb la renovació jurídica,²⁸ cultural,²⁹ filosòfica,³⁰ teològica³¹ i axiològica³² dels segles XII i XIII que converteix els escenaris urbans en

24. François DOSSE, *La historia en migajas. De 'Annales' a la 'nueva historia'*, Edicions Alfons el Magnànim, València, 1988; Gérard NOIRIEL, *Sobre la crisis de la historia*, Universitat de València, València, 1997.

25. Flocel SABATÉ, "The Defection of the Medieval Catalonia Bourgeoisie: A Mutation of Values or a Bibliographical Myth?", *Urban Elites and Aristocratic Behaviour in the Spanish Kingdoms at the End of the Middle Ages*, Maria ASENJO-GONZÁLEZ (ed.), Brepols, Turnhout, 2013, p. 111-132.

26. Flocel SABATÉ, *El territori de la Catalunya medieval. Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'Edat Mitjana*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1997, p. 167-225.

27. Flocel SABATÉ, "Oligarchies and Social Fractures in the Cities of Late Medieval Catalonia", *Oligarchy and Patronage in Late Medieval Spanish Urban Society*, Maria ASENJO-GONZÁLEZ (ed.), Brepols, Turnhout, 2009, p. 1-28.

28. Walter ULLMAN, "The Medieval Theory of Legal and Illegal Organisations", *Law Quarterly Review*, 60 (Londres, 1944), p. 285-291.

29. Daniela ROMAGNOLI, "La courtoisie dans la ville: un modèle complexe", *La Ville et la Cour. Des bonnes et des mauvaises manières*, Daniela ROMAGNOLI (ed.), Fayard, Paris, 1991, p. 25-87.

30. Matthew S. KEMPSHALL, *The common good in late medieval political thought*, Clarendon Press, Oxford, 1999.

31. José COMBLIN, FRANCISCO JAVIER CALVO, *Teología de la ciudad*, Verbo Divino, Estella, 1972, p. 297-302.

32. Giacomo TODESCHINI, *Richesse francescana. Dalla povertà volontaria alla società di mercato*, Il Mulino, Bolònia, 2004.

paradigma no sols d'un sistema autònom de govern sinó d'un veritable model d'articulació cívica.³³ Així, el regiment polític articulat en l'entorn urbà esdevé idoni i modèlic per a una societat com la baixmedieval, on l'exercici del govern ha estat definit com *mixed constitution*,³⁴ *gouvernement mixte* o *souveraineté partagée*,³⁵ diferents expressions adients per a reflectir els diversos nivells d'incidència i participació en l'exercici del poder.³⁶ Per això, la representativitat invocada pels dirigents locals comporta molts vessants: una determinada posició de poder dins del conjunt que es diu representar; una específica percepció de la realitat social per part d'uns i altres; i un encaix concret entre els diversos detentors de poder.

Regió i poder esdevenen així dues perspectives que han de funcionar a manera de prisma per on arribar a copsar la societat urbana medieval en la seva realitat. La renovació que aquests vectors propicien ha de ser capaç d'incorporar no determinades metodologies sinó, clarament, noves perspectives des d'on esguardar allò que va succeir a l'edat mitjana. Són, en qualsevol cas, unes perspectives que han d'ajudar a comprendre millor els fets succeïts perquè faciliten un apropament als eixos articuladors medievals.

Precisament, al llarg de la primera dècada del segle XXI des de diferents àmbits han tingut lloc diverses iniciatives coincidents amb aquestes línies. L'anàlisi de la ciutat en la seva regió ha estat objecte de diversos congressos i sens dubte s'ha obert un espai ja força reconegut entre els investigadors.³⁷ De manera més difusa però també present, la perspectiva del poder ha anat incorporant-se en moltes recerques sobre la realitat urbana medieval, en pretendre no sols indagar els diferents grups socials que comparteixen la ciutat sinó també estudiar aquesta des de l'explícita perspectiva del poder.

Caldria afegir que tant la relació i control de la regió com l'encaix del poder en l'àmbit urbà han d'emprar un determinat llenguatge carregat de la corresponent simbologia i indicador d'unes específiques gradacions i

33. Antony BLACK, *El pensamiento político en Europa, 1250-1450*, Cambridge University Press, Cambridge (UK), 1996, pp. 180-210.

34. James M. BLYTHE, *Ideal government and the Mixed Constitution in the Middle Ages*, Princeton University Press, Princeton, 1992.

35. Diego QUAGLIONI, "La souveraineté partagée au moyen âge", *Le Gouvernement mixte. De l'idéal politique au monstre constitutionnel en Europe (XIIIe-XVIIe siècle)*, Marie GAILLE-NIKODIMOV (ed.), Publications de l'Université de Saint-Étienne, Saint-Étienne, 2005, pp. 15-24.

36. Dieter MERTENS, *Il pensiero politico medievale*, il Mulino, Bolònia, 1999, p. 111-129.

37. Entre d'altres exemples: Beatriz ARIZAGA, Jesús Àngel SOLÓRZANO (eds.), *La ciudad medieval y su influencia territorial. Nájera, encuentros internacionales del Medievo, 2006*, Instituto de Estudios Riojanos, Logroño, 2007.

d'una assumida representativitat. Així, les formes d'expressió cultural deixen de ser un simple guarniment a fi d'esdevenir contundents transmissors dels eixos amb què es pretén vertebrar la societat. L'expressivitat, en tots els seus vessants, ha de passar a ser un objecte d'estudi, afegint-se així a les perspectives amb què renovar la recerca sobre la ciutat medieval.

El joc teixit per regió, poder i expressivitat obre, certament, noves perspectives d'anàlisi. A partir d'aquí sí que es poden apuntar reptes d'un caire més metodològic. D'entrada aquestes noves vies sols poden ser cobertes des d'una interdisciplinarietat que vagi més enllà de la simple suma de peces de diferent procedència. La interdisciplinarietat esdevé necessària i ha de desenvolupar-se de manera programàtica. Aquí cal encertar millores provinents de l'adaptació de programes informàtics que haurien de facilitar la connexió entre els elements a estudiar. Els vessants són ben diversos en un treball tan interdisciplinari: cal integrar programes vinculats al software SIG i als dispositius LIDAR en l'estudi de la projecció social, política i econòmica sobre el territori; cal desenvolupar programes de tractaments de textos amb què quantificar i qualificar els continguts dels discursos justificatius i dels argumentaris emprats; cal preparar bases de dades adients per entrelligar informacions de procedència ben diversa. Tot plegat ha de comptar amb uns fermalls bàsics i elementals: l'heurística i l'hermenèutica, a fi que tot el raonament sorgeixi de fonts documentals, en el seu sentit més divers, mitjançant una adient interpretació.

3. LES NOSTRES ACTUACIONS: LA FUNCIÓ DEL PRESENT LLIBRE

El grup de recerca consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura, basat en investigadors de les universitats de Lleida, i Rovira i Virgili, des del seu inici va pretendre contribuir a la renovació de les perspectives de recerca de l'edat mitjana i per això, ja en les seves primeres passes, va assumir com a propis els reptes adreçats a encertar vies renovades per apropar-se al coneixement de la societat urbana medieval i el seu encaix tant regional com vers les estructures de poder. Aquesta preocupació es va encaminar, també des del primer moment, des del convenciment que calia introduir-hi una perspectiva comparativa amb escenaris propers compartida amb grups de recerca de preocupacions similars bé que enquadrats en cultures de treball diferents en pertànyer a altres marcs universitaris.

Per això, durant la primera dècada del segle XXI el Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura va preparar i superar exitosament, en concurs competitiu públic, cinc projectes

de recerca de col·laboració internacional centrats en la investigació de la societat urbana baixmedieval: tres compartits amb la Université de Savoie-Chambéry-Annecy (actualment Université Savoie Mont blanc),³⁸ un amb la Université Toulouse-Le Mirail (actualment Université Toulouse Jean Jaurès)³⁹ i un darrer amb la Università degli Studi de Firenze.⁴⁰ Es propicià així un intens ritme de treball, que inclogué la celebració de diversos seminaris i congressos, dels quals en derivaren diverses publicacions individuals i col·lectives.⁴¹

Hores d'ara, en recapitular el camí recorregut, ha semblat adient remarcar precisament els dos eixos assumits com a perspectives de recerca: la visió regional i l'encaix entorn al poder. El present llibre es centra en el darrer d'aquests dos aspectes. Precisament, entre el 22 i el 24 de setembre de 2008, en el marc de les esmentades accions integrades, es va celebrar un seminari a Chambéry sobre *Les espaces du pouvoir dans les sociétés urbaines de l'arc méditerranéen occidental (IX-XV siècle)*. En seguiren uns altres dos seminaris sota les mateixes preocupacions científiques: *Città del Mediterraneo a confronto. Gli spazi del potere nelle città della Catalogne e della Toscana*, reunit a Florència entre el 22 i el 24 de gener de 2009; i *Els espais de poder a la societat urbana baixmedieval. Corona d'Aragó i Toscana*, aplegat a Lleida entre el 28 i el 29 d'octubre del mateix 2009. A partir d'aquestes trobades es perllongaren unes recerques que culminen en la present obra, dotada de tota una intenció interdisciplinària.

38. Acción Integrada *Surgimiento y desarrollo de las sociedades urbanas al norte y al sur de los Pirineos (siglos XIII-XIV)* (HF2002-0068) dirigida per Flocel Sabaté i Christian Guilleré finançada pel *Ministerio de Ciencia y Tecnología* del Govern d'Espanya i el *Ministère de l'Enseignement Supérieure de la Recherche* de la República Francesa; "Acció Integrada entre les Universitats de Lleida i de Savoie-Chambéry-Annecy" (ACI203-15) dirigida per Flocel Sabaté i Christian Guilleré i finançada per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de la Recerca de la Generalitat de Catalunya (AGAUR); *Los espacios de poder en las villas mediterraneas durante la baja edad media* (HF2006-0205), dirigida per Flocel Sabaté, Francisco Javier Faci i Christian Guilleré i finançada pel *Ministerio de Ciencia y Tecnología* del Govern d'Espanya i el *Ministère de l'Enseignement Supérieure de la Recherche* de la República Francesa.

39. *Coexistencia de comunidades culturales opuestas en Europa. Judíos y conversos en las ciudades bajomedievales en el area transpirenaica* (PFE 2002-0005), codigit per Flocel Sabaté i Claude Denjean i finançat per la *Secretaria de Estado para la Educación y las Universidades* (SEEU) del *Ministerio de Educación, Cultura y Deportes* del Govern d'Espanya i pel *Centre National de la Recherche Scientifique* (CNRS) de França.

40. *Los espacios de poder en las ciudades del arco mediterráneo. La Corona de Aragón y las repúblicas toscanas (siglos XII-XV)* (HF2007-0068), dirigit per Flocel Sabaté i Andrea Zorzi i finançat pel *Ministerio de Ciencia y Tecnología* del Govern d'Espanya i pel *Ministero dell'Istruzione, de l'Università e della Ricerca* del govern d'Itàlia.

41. A destacar: Flocel SABATÉ, Claude DENJEAN (eds.), *Chrétiens et Juifs au Moyen Âge. Sources pour la recherche d'une relation permanente*, Editorial Milenio, Lleida, 2006; Flocel SABATÉ, Claude DENJEAN (eds.), *Cristianos y judíos en contacto en la Edad Media: polémica, conversión, dinero y convivencia*, Editorial Milenio, Lleida, 2009; Flocel Sabaté, Christian GUILLERÉ (eds.) *Morphologie et identité sociale dans la ville médiévale hispanique*, Université de Savoie, Chambéry, 2012.

La suma de les diferents perspectives aporta una renovada visió de conjunt, plasmada en els textos que segueixen. Així s'ha aconseguit revisar l'actuació de l'oligarquia en una ciutat islàmica, com estudia Jesús Brufal en el cas de Lleida; el discurs de definició municipal baixmedieval a Catalunya, per part de Flocel Sabaté; l'encaix de poder i tensions entorn a la ciutat de Tarragona de la mà de Maria Bonet; el ressò de comerciants i mercaders en la dinàmica urbana de València, segons analitza David Igual; la incidència de l'espai físic per al mercat, d'acord amb Francesc Fité; la funció de l'Església en l'acaparament de l'atenció urbana, tal com Emma Liaño centra a la vila de Montblanc; l'ús dels espais religiosos com a llocs de memòria per l'elit, especialment burgesa, com s'aprecia en la catedral de Lleida de la mà de Alberto Velasco i de Francesc Fité; la incidència del mateix discurs religiós en els debats polítics a la ciutat baixmedieval segons analitza de manera ben concreta Isabella Gagliardi; l'equació entre desenvolupament d'una cancelleria funcionarial, cultura i societat urbana, d'acord amb Isabel Grifoll; i encara la incidència de la cultura clàssica a la ciutat medieval, a partir de Dant per part de Josep Antoni Clua.

Esperem, ben sincerament, que en donar a conèixer aquestes recerques a la comunitat científica aportem un millor coneixement de la societat urbana baixmedieval i contribuïm a l'anhelada renovació en l'increment de perspectives per a la recerca.